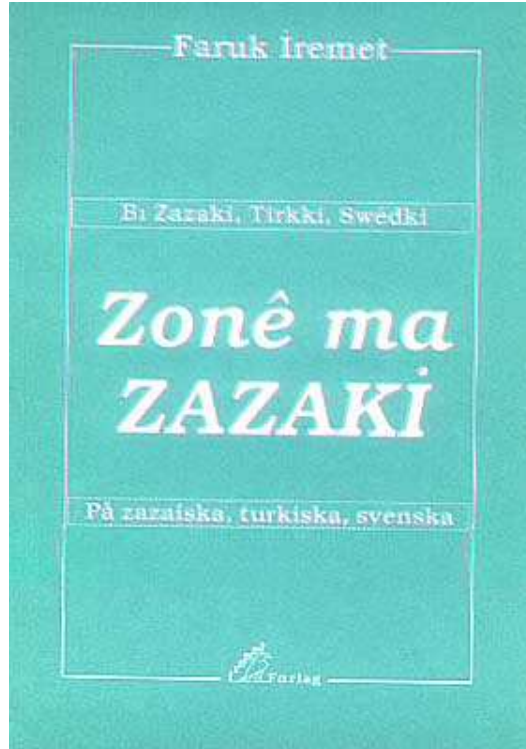

Faruk İremet

Zonê Ma Zazaki
(Dilimiz Zazaca)

Neşır: Neşırxaney İremet

Pera serı: Baba Qef

© *Faruk İremet*, Elun/September 1996

ISBN: 91 - 97 20 69 – 8 – 9

Eğer diğer halklar tarafından kabul edilmeyi bekliyorsan,
önce kendi ulusal kimliğine sahip çıkmalısın.
Uygar uluslar topluluğu içinde yer
almanın temel koşulu kendi ulusal
kimliğine sahip çıkmaktır.

Zazaca, Kürtçe ve Türkçe dilleri arasındaki fark

İki dil arasındaki dil birliği, o dillerin köklerinin hangi guruptan geldiği temel alınarak ortaya konur veya o dillerdeki en eski kelimelerin, sözcüklerin göz önüne alınması ile de anlaşılır. Bundan dolayıdır ki dil bilimciler (lingivistler), dillerin köklerini araştırırken temel olarak dilde bulunan en eski ifade şekillerini kendilerine kaynak alıyorlar. Çiçek isimleri, hayvan isimleri, naturel (tabiatsal) cisimlere verilen adları, gramatik yapısını göz önüne aldıktan sonra o dilin hangi dil gurubundan geldiğine ve hangi dillere yettiği konusunda varsayımlarını öne sürüyorlar.

Dillin oluşumu resimlerle başlar. İnsanoğlu yazı dilini resimlerle geliştirdi. Resimler yazı dilinin kökünü oluşturdukları gibi, bunun insanlar arasında iletişim (kominikasyon) aracı olmasında sağlamıştır.

İnsanoğlunun yaşam tarzı kabile hayatı ile başlar. Kabilesinden, yurundan, topraklarından uzak düşen toplum üyesi, kabilesinin, yurdunun dil karakterini de kendisi ile birlikte taşımıştır. Dünyada ki göç (ekonomik, doğal afetler, siyasal) ve sürgün olayları dillerin dağılmasına verilecek en iyi örneklerden biridir. İnsanların anayurtlarından ayrılıp bir bilinmeyene doğru dağılması, bir noktada dilinde yayılması ile eş anlamlıdır.

1813 yılında Thomas Young; "*Sanskritçe, Yunanca, Latince, Keltçe, Almanca ve İran dillerinin bir dilden geldiğini*" illeri sürmüş ve bu dilleri, "*Avrupa-Hind dilleri*" olarak adlandırdıktan sonra da, bu dilleri kullananlara da "*Ari halkıdır*" demiştir.

Örnek:

Zazaca	Türkçe	İngilizce	İsveççe
Esto	Var	There is	Est (S. Kıhan)
Hag, hak	Yumurta	Egg	Ägg (eg)
Estor, hestor	At	Horse	Häst (hest)
Nak	Göbek	Navel	Navel
Por	Saç	Hair	Hår (hor)r
Sol	Tuz	Salt (solt)	Salt
Verg	Kurt	Wolf (volf)	Varg
Va, (tı se va?)	Ne (Ne dedin?)	What	Vad (Vad sa du?)

Zazaca, Zazalarla birlikte veya Zazalar'dan sonra Dicle ve Fırat nehirleri (eski Mezopotamya) arasına yerleşen halklardan kelimeler ödünç almış veya bu dillerden etkilenmiştir. Örneğin, İnanca'dan, Ermenice'den, Hurice'den, Hititçe'den, Sümerce'den, Yunanca'dan, Türkçe'den ve diğer halkların dillerinden bir karışım söz konusudur. Bu halklardan ödünç alınmış olunan bu sözcükler, kelimeler, deyimler günümüz Zazaca'sında vardır ve kullanılmaktadır. Ama; bu, şu anlama gelememelidir ki Zazaca bu dillerin bir diyalekti veya bir lehçesidir. Ki, diller arasındaki sözcük ve deyim alış-verişleri diyalekt ya da lehçe olmaya kanıt gösterilemez.

Zaza yerleşim yerlerinin, göçlerin, savaşların, kapitalizasyonların ve ipek yolunun keşiştiği bir nokta olması, Zaza dili üstünde bir değişim yaratmıştır. Ama; hiç bir şekilde Zaza kültürü üstünde köklü bir değişim yaratmamıştır ve kalıcı olmamıştır. Zaza kültürü de, Zaza dili gibi kendini bu fırtınalara karşı engeller kurarak korumuştur ve bu nedenden dolayı da kalıcı bir değişim yaşamamıştır. Avrupa'da yaşayan ve Zazaca'yı şu ya da bu dile kuyruk yapmak isteyen, Zazacayı diğer dillerin diyalekti, lehçesi olarak görmek isteyen bazı ilginç kişiliklerin kendileri, Zaza dilini kültürünü tanımadıklarını yaptıkları teorileri ile ondan oldukça uzak olduklarını gözler önüne sermektedirler.

Eğer gerçekten Zazaca'yı başka bir dilin diyalekti, lehçesi olarak görmek istiyorlarsa, şu gerçeği gözardı etmemeleri gerekmektedir. Konuyu inceler ve farklılıklarını, benzerliklerini ciddiye aldıklarında göreceklerdir ki, Zazaca dili Farsça'ya bir çok dilden daha yakındır (İrani dil gurubundan olmasından dolayı). Farsça'nın diyalektidir deseler, daha mantıklı olmaz mı? Ama; şunu unutmamak gerekiyor ki her şey tarihsel veri, bilimsel belgelerle kanıtlanmalıdır. Hind-Avrupa dilbilimcileri eserleri ile Zazaca'nın en eski dillerden bir dil olduğunu illeri sürmüşler ve kanıtlamışlardır. Oskar Mann'ın, Karl Hadank'ın, Cl.J.Rich'in, A.V.Le Coq'un, Peter Lerch'in v.b araştırmacıların yapıtları incelendiğinde Zazaca'nın kendi başına bir dil olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

"*Encyclopedia of Languages and Linguistics*" (Dil ve lingvistik ansiklopetisi) adlı on ciltlik bu yapıttın 4780'inci sayfasında "*Turkey; Language Situation*" (Türkiye; Dil sorunu) başlığı altında şunlar yazılmış; "*The languages spoken in Turkey are Turkish, Kurdish (Kurmanchi), ZAZA, Cherkess, Aghbas, Laz, Georgian, Arabic, Armenian e.t.c*" (Türkiye'de konuşulan diller; Türkçe, Kürtçe (Kürmanci), Zazaca, Çerkezce, Abkaza, Lazca, Gürcüce, Arapça, Ermenice v.d) Aynı kitabın aynı sayfasında bunlarda yazılmakta; "*Turkish is spoken throughout the country. Kurdish, with its dialects, and ZAZA are spoken mainly in eastern and southeastern Anatolia*" (Türkçe dili tüm Türkiye'de kullanılmaktadır. Kürtçe ve diyalektleri ve Zazaca Doęu ve Güneydoęu Anadolu bölgesinde konuşulmaktadır.) Aynı kitapta şunlar da kaleme alınmakta; Şehir yerleşim birimleri dışında, köylerde yaşayan yerli halk arasında Zazaca veya Kürtçe kullanılmaktadır ve bunlar sadece bir dili kullanabilmektedirler. Yani ya Zazaca, ya da Kürtçe konuşabilmektedirler. Eğer bu kitabın "İçindekiler" kısmına bakılırsa "Zaza" bakınız "Dımlı" yazar ve Dımlı içinde şu yazılmaktadır; "*Dımlı, Hind-Ari, İrani veya Hind-Avrupa dillerindedir.*" Yani burada Zazaca'nın Türkçe, Ermenice, Farsça, Asurca, Arapça ve de Kürtçe'nin bir lehçesi, diyalekti olduğunu ileri sürmedikleri gibi Zazaca'dan söz ederken Zaza dili diye konu edilir.

Avrupa'lı dilbilimciler, yazarlar bu terimleri kullanıyorlar diye biz de öyle diyoruz, gibi bir kanı kimsede doğmasın. Zaten öyle uzun yolları arşınlamaya gerek yok. Burnumuzun dibindeki halkımıza gidip baktığımız ve "diyalekt, lehçe" terimini halkımıza yönelttiğimiz zaman, alacağımız cevabın çok ilginç olacağını hemen belirtmek isterim. Bir Zaza ya şu soruyu yönelttiğimiz zaman;

"-Tı bı kamcin lehçeya qısey kenê/kena?"

(-Hangi leçeyle konuşuyorsunuz?)" O Zaza'nın ilk tepkisi size bakıp gülmek olacaktır ve sonra da şu soruyu sormadanda edemeyecektir;

"-Lehçe çıçı yo? (-Lehçe nedir?)". Ama; sorunuzu değiştirip, şu şekilde sorarsanız;

"-Tı bı kamcin zıwana qısey kenê/kena? (-Hangi dilli konuşuyorsunuz?)" sorusunu o Zaza'ya yönelttiğiniz soruya karşılık alacağınız yanıt şu olacaktır;

"-Ez bı zıwanê Zazaki qısey kena. (-Zazaca diliyle konuşuyorum.)" Bunu ben kendim deneyerek yaşadım ve "lehçe" dediğimde, soruyu yönelttiğim yaşlı Zaza amca ve teyzenin o güzelim kahkahaları kulaklarımı çınlattı, bugün hala unutmamış değilim. Anadili veya babadili Zazaca olanlar gidip "diyalekt, lehçe"nin ne olduğunu Zazaca yı bilen büyüklerinden sorsunlar. Tabii malupulasyon yapmadan, (büyüklerini cahilikle suçlamadan, 'okuma-yazma bilmiyor' ile küçümsemeden yöneltsinler sorularını). Bakalım "aydın", okuma-yazma bilen "entellektüellerimizin" alacağı yanıt ne olacaktır?

Dil: İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için sözcüklerle ya da işaretlerle yaptıkları anlaşma ve Stalinist teoriyi göz önüne alarak açıklarsak, şu şekilde yorumlayabiliriz; Ortak dil halk olmanın şartlarından biridir. Yani ülke sahibi olan bir halk, devlet sahibi olan bir halk, aynı zamanda ortak bir dile de sahiptir.

Diyalekt: Yalnızca bir bölgeye ait olan ve bir bölgede konuşulan, yapı olarak ana dilinden değişik özellik göstermeyen yalnızca söyleyiş tarzında bir değişiklik gösteren, yapı olarak bağlı olduğu anadile lokal bir yapı kazandıranı denir. Yani lokal dillerin adlandırılması, diyalekt/lehçe olarak gündemleşmektedir. Örneğin; İsveç dili ve Norveç dili birbirlerine o kadar yakındırlar ki, bu dillere iki dil demek insanın çok tuhafına gidiyor. Bu iki dile aynı dil demek daha uygun olur bence. Ama; İsveçliler, Norveççe için diyalektimizdir, demiyorlar. Norveççe tabirini kullanmayı daha uygun buluyorlar (Norveçliler de İsveççe için öyle bir tabir kullanıyorlar).

Başka bir örnek verecek olursam; Finceyi (Finlandiyaca) örnek verebilirim. Finliler, Letonyaca, Estonyaca için diyalektimizdir demiyorlar. Aksine Letonyaca, Estonyaca dilleri diyorlar (ki, bu diller Finceye çok yakın dillerdir). Tabii bu da devlet olmanın vermiş olduğu avantajlardan biridir.

Konuyu çok basitleştirerek anlatmaya çalışırsam benim için ise dil, şudur diyebilirim (bugüne kadar bizlere dayatılan ve kabullendirilmeye çalışılan resmi görüşlerden çıkarmış sonuca göre):

Dil: Devleti, Bayrağı (veya vardır ama; resmi değildir) ve askeri olan halkların kullandığı ifade yapısına dil denir.

Diyalekt: Devleti, bayrağı ve askeri olmayan halkların kullandığı dil diyalektir. Bu 'espiriyi' yapmaktan kendimi alıkoyamıyorum.

İlginç bir açıklama tarzı ama; günümüz gerçeğine çok yakın olan bir yorum şekli. Dolayısıyla bu gibi şeyleri yazdığımda, okuduğumda kendimi eski devirlere dalıp gitmekten men edemiyorum. Rönesans'tan, Avrupa'da ki aydınlanma döneminden önce ki zaman diliminde buluveriyorum kendimi. 1500 yıllarında Kopernikus (1473-1543) "Güneş sistemi" üstüne teorisini yazıp açıkladığında, tüm dünyayı, kiliseyi ve papazları kendi karşısına aldı. Kopernikus'un ileri sürdüğü düşünceleri sadece şuydu; "Dünya yerinde sabit değildir. Aksine dünya hem kendi yörüngesinde (çevresinde), hemde güneş'in yörüngesinde dönmektedir. Güneş'in yörüngesinde dönmesi bir yıl gibi bir zamanı almaktadır." Kopernikus ta, Galileo gibi papazlardan, kiliseden ve gericilerden hakına düşeni almıştır... Kopernikus'tan sonra Galileo Galilei (1564-1642) deney ve gözlemleriyle aydınlanma dönemine kendini adanmıştır. Deneylerinin ağırlık noktası ise; "Dinamik" olmuştur. Kopernikus ve Galileo kendilerini gerici kilisenin Enginisiyon mahkemelerinin pençesinden kurtarmışlardır. Onların kaderi Giordano Bruno'nunkine benzemmemiştir. Giordano Bruno yedi yıllık bir ceza döneminden sonra canlı-canlı yakılmıştır. 1835 yılına kadar "dünya dönüyor" diye yazan

tüm kitapların dağıtımını, basımını yasak ve varolanlar da yakılma kararına tabiydiler. Kilise bu düşünceleri 200 yıl boyunca yasakladı, inkar etti

"İnsanoğlu düşündükçe özgürdür, veya özgürleşebilir" diyor, *Albert Bayet*. Ne güzel bir yorum. İnsanoğlu özgür düşünüp özgürce üretmediği ve bu yeni özgür düşüncelerinden yeni teoriler yaratamadığı sürece özgür değildir. Onun içindir ki; yeni ve özgür düşünceler serbestçe söylenmeli, tartışmalara açılmalıdır. Neyin yanlış, neyin doğru olduğu ancak o zaman kesinleşir. Birde yanlış, doğru var mıdır? Yok mudur? Hayır, yanlış ve doğru olayı yoktur. Bu konuda hem J.P.Satre'ye hemde Shakespeare'ye katılıyorum. "*Yanlış ve doğru yoktur. Benim için yanlış olan bir şey başkası için doğru olabilir. Benim için doğru olan bir şey başkası için yanlış olabilir*" Eğer bu önermeyi kabul edersek, oturup biribirimizi anlamaya çalışarak tartışmalarımızı sürdürebiliriz. Çamur atmakla, anlamsız yorumlamalar, boş konuşmalar ve asılsız suçlamalarla bir insan yalnızca kendi cahil iç dünyasını gözler önüne serer. Kitap okumakla, belli kurum ve kuruluşlarda belli bir yere gelmekle/sahip olmakla aydın olunmuyor. Aydın olmanın kıstasları bana göre, çok daha kapsamlı ve kavramı daha genişcedir. Aydın/entellektüel olmak; cesaretle yenilikçi düşünceleri açıklamak, konudan habersiz ya da habersiz kitlelere konuyu korkusuzca götürmek, bilgilendirmek ve düşüncelerini savunmakla olur. Herşeye "evet" demek ve kuyrukçuluk yapmak, mevki hastalığına kapılmakla kişi aydın olmuyor.

Biz, kimsenin korkudan söyleyemediği düşünceleri söylemeye/anlatmaya çalışıyoruz. Gecelerin o karanlık ihanet kokan boşluğundan, baskının sümürücü pençesinden, duman ve sisin içinden düşüncelerimizi, kökümüzün bağlı olduğu temelleri gözler önüne sereceğiz. Bu da bilinçli, uzman çalışmayla ancak gerçekleştirilebilir.

1210 yıllarında Aristoteles'in düşünceleri yasaklanmıştı/yasaktı. Bu düşünürün yazılarını, kitaplarını okuyanlar ölümle ödüllendiriliyorlardı. Ama; bu sure zarfında olan neydi, neler olmuştu? Hangi değişimler yaşandı? *Aristoteles, Galileo, Kopernikus, Copernic, Nicolas d'Autrecourt, Civan Aucassin, Michel Servet, Giordano Bruno*'ların düşünce ve görüşleri ortadan kaldırılabildi mi? (Ki, Michel Servet ve Giordano Bruno düşüncelerinden dolayı ateşte yakıldılar) Hayır. Baskı ve işkence ile insanoğlunun düşünceleri mi değişti? Bu düşünürlere şeytanın kulları (moderin littertürde "hayin, ihanetçi"), cahiller denilmiyor muydu? Evet şimdi sormanın tam da sırasındır diye düşünüyorum:

Evet efendim ne oldu? Tarih kimi yarğılıyor bugün? Genç şövalye **La Barne** kilisenin izniyle öldürüldü. Suçu mu neydi? Cevabını isterseniz yine biz verelim. Suçu; kilisenin yasak etmiş olduğu bir kitap olan "*Felsefe sözlüğü*"nü okumuş olmasıydı. peki bu genç şövalyenin başına geleni biliyormusunuz? Önce dili, sonra kafası kesilip ateşe atılıyor. Suçu "*Felsefe sözlüğü*"nü okumak. Evet kitap akumak.

Bakınız Avrupa'lı bazı aydın düşünürler ne diyorlar;

Montesquieu; "*Gerici düşünce, geri zekalılıktır*"

Voltaire; "*Gerici düşünce, dünyayı kanla boyamıştır.*"

Diderot; "*Gerici düşünce, insanın midesini bulandıran şeydir.*"

Helvetius; "*Gerici düşünce, bıçak gibi insanoğlunun başının belasıdır.*"

"Eğer insanoğlu düşüncelerini açık diyemiyorsa, insanlar arasında özgürlükten söz edilemez." Voltaire. "-Bunları niye yazıyorsun/açıklıyorsun?" diyorsanız, bugün, geçmişte olanların en zalimanesini bulduğumuz 'modern' çağda yaşıyoruz derim.

Meseleyi ele almamın nedenini sadeleştirmeye çalışayım; tarihte karalama felsefesi sürdürmekle, baskı metodlarının yenilerini denemekle, özgür düşünce öldürülemediği. Dil, kültür üstüne yaptığımız çalışmalarımız şimdiden bir çok gerici, dar görüşlü çevreyi rahatsız etmiş durumda. Bu rahatsızlıklar hem yazılı, hem de sözlü olarak basına yansımıştır. Şunu belirtmeden edemeyeceğim; bize bu gibi ağır suçlamalarla gelen insanların, önce kendi tarihlerini ve sonrada günümüzde ne yaptıklarını göz önüne almaları gerekiyor kanısındayım. Ağır suçlamalarıyla ancak o zaman bize gelmelerini öneriyorum. Yeri gelmişken tarihten dini bir olayı aktarmak istiyorum. Birgün İsa, bir topluluğun bir kadını taşıdığını görür. İsa topluluğa yanaşır ve sorar;

"-Bu bayanı niçin taşıyorsunuz?" Topluluğun içinden ileri gelenlerden biri, kendinden oldukça emin ve yüksek bir sesle İsa'yı şöyle cevaplar

"-O bayan bir fahişedir. Günahları, suçu çoktur" der. İsa, döner topluluğa ve şöyle hitap eder; "-İçinizde dürüst, suçu ve günahı olmayan, taşı atan, ilk insan olsun..." der ve bekler. Ama topluluktan ilk taşı attan bir türlü ileri çıkmaz...

Ben buradan, bize çirkin ağır suçlamalarla yönelen insanlara şunu illetmek istiyorum; karanlık güçlerden yardım, maaş aldığımızı ve onlarla birlikte çalıştığımızı dile getirenler dedikodularla iftiralar üreteceğine, basına belgeleriyle veya kaynaklarıyla birlikte açıklamalıdır ve açıklasınlar (bu, biz Zaza yurtseverlerinide sevindirecektir). Bir kez daha vurguluyor ve sormak istiyorum; eğer bu iddiaları ileri sürenler bu kadar gizli istihbarat bilgilerini elde edebiliyorlarsa, bunu nasıl ve nereden elde ettiklerini elde ettiklerini açıklayabilirler mi? Ve üstelik, bu bilgileri, "kim" elde edebilerinide sormuyorum, burada da tartışmıyorum. Ancak akı-selim sahibi birilerinin meselenin üzerinde düşünmelidirler...

Yazan-çizen, konuşan, politika üreten, ya da ürettiklerini iddia eden her insan dediklerinde çok dikkatli olmak zorundadır. Yoksa gereksiz yere kuşku yaratmak, insanların kafasına soru işareti takmak suretiyle provakasyona yönelmek... PROVAKTÖRLÜKTÜR. Bugün bu soruyu biz sormasak bile, birgün ve mutlaka gelecek nesiller bu soruyu soracaktır... Şunu da düşünmeden insan edemiyor. Bu gibi düşünceleri ileri sürenler olmasın ki kendi pisliklerini ört-bas edebilmek için, bu tür çirkin iddialarını ileri sürmüş olsunlar?! Ayrıca, lütfen ne Zaza halkını, ne Kürt, ne de Türk halkını özgür düşünceye sahip olmayan insanlar yerine koysunlar. Çünkü, halklarımız hala yapılan bazı olumsuzlukları-hakaretleri unutmuş değildir.

Biz, düşünce, siyaset ve tarih geliştiremeyen insanlar değil, aksine uğraşlarımızı belli metodik ve sistemli çalışmalarımızla birlikte halkımızın kimlik arzusunun savunucuları olarak ve demokrat bir perspektifle dünya halklarının sınırsız kardeşliğinin temellerini atabileceğimizin bilincinde olarak, kardeşlik çağrılarımızı yorulmadan tekrarlayacağımızı da belirtmek isterim. Biz de, halkımızın kimlik arzusu ve bu dil teorisi düşüncelerimizle toplum karşısına çıktığımızda, önümüze çıkarılacak engelleri, yani bizi nelerin beklediğini çok iyi biliyorduk. Yazıp-çizdiklerimizin bazı nasyonalist (düşüncelerinde hümanist/ insancıl ve sosyalist) kesimlerin rahatını kaçıracığını da biliyorduk. Zaten halkların kimlik arzusu, diyalekt ve lehçe sorununa ilişkin olarak böylesine 'ilginç' bir politika Ortadoğu devletlerinin sürekli uyalaya geldikleri çirkin bir gelenektir. Türkler, İranlılar, Araplar Kürt dili için hep, "Biz ayrı ayrı halklar değil, tek bir halkız (Türk, Arap, Fars, Kürt v.s). Ayrı bir dil değil, lehçemizdir, diyalektimizdir" demiyorlar mı?

Bundan böyle, Ortadoğu devletlerinin uyguladığı ve uygulaya geldikleri zulüm politikalarının bilincinde olarak bu çirkin oyunun birer figuranları olmayacağız. Ve bu oyunlarına da gelmeyeceğiz Evet baylar, bizlerde akıllandık artık... Çünkü, artık biliyoruz ki bizim

hakkımızda yazılarını kaleme alanlar, sümürgeci kültür sahibi öğretmenlerinden aldıkları dersi can-kulağıyla dinledikleri, dolayısıyla egemen devletlerin sümürgeci politikalarının muntazam bir izleyicileridirler. Tutum ve davranışlarıyla bu konuda oldukça net olduklarını her hal-û karda gözler önüne gururla seriyorlar BRAVO...

"Niçin yaşadığını bilen, nasıl yaşayacağını bilir." diyor **Nietzsche**. Günümüzde, tüm kıtalar ve adalarda 6000'e yakın dil kullanılmaktadır. Bunlardan sadece 600'e yakını yok olma tehlikesini aşmıştır; ve bu şekilde dünya dilleri arasında yerlerini perçinleştirmişlerdir. Alaska'da ki Fairbanks Üniversitesi dilbilimcilerinden (lingivist) Michael Kraus'un 06.01.1996'da New Scientist dergisinde yayınlanan makalesinde yukarıda bahis konusu olan olgular tartışma götürmez bir açıklıkla vurgulanmış olup, bilimsel verilerle güçlendirilmiştir.

Var olan dillerden bir çoğu nüfus sayısı yok denecek kadar az topluluklardan tarafından kullanılmaktadır. Bir çok dilde, yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Dünyanın en ufak dili Aorecedir (AORE). Bu dil, Ölü deniz kıyılarındaki Öre Vanvata Cuhuriyetin'de yalnızca bir kişi tarafından kullanılmaktadır.

Bir çok dil yok olurken, bunun yanında bir çok dilde kendini yenilemektedir. Bu kendini, yeniden yenileme süreci çoğu kez bilim ve tekniğin gelişmesiyle yakından ilgilidir. Bilim ve tekniğin gelişim göstermesi sadece insanoğlunun günlük yaşantısında değil onun dili üzerinde de bir değişim yaratmaktadır. Yani bilim ve tekniğin gelişmesi ile birlikte bütün dillerde ortak olan bilim ve tekniğin kendisine özgü termonolojisi ortaya çıkar. Bilim ve teknikle birlikte ortaya çıkan bu kelimeler diğer dillerde yansımaktadır. Avrupa'nın bir çok ülkesi, ortak bir dilin yaratılmasını istediklerinden, Avrupa dilleri arasındaki benzerlikleri artırma çabalarını yoğunlaştırmışlardır. Bundan dolayı teknik alanda oluşturulan kelimeler değiştirilmemektedir. Buda kanımca atılmış olan en mantıklı adımdır (Ama; dillerin kendi özünü korumasında savunmadan edemeyeceğim). Örneğin; Zazaca kalkıp Televizyon'u beynayox (seyretgeç) Radio'yu da goşdayox (dinlengeç) yapamayız. Yaratılan bu kelimeler suni olduğundan kalıcıda olamazlar ve buna verilecek örnekler binlerce. Kelimeler kendi öz orjininde geliştikçe daha sağlıklı bir yapı kazanır. Örneğin İsveç dilinde hala korunmakta olan Türkçe "kalabalık, Kiosk (köşk kökenli bir kelime), dolma v.s" özün korunmasına verebileceğim örnekler arasındadır. Çünkü; suni kelimeler cümle içinde anlamsızlık yaratabilecekleri gibi, cümlenin telafüsünde de dengesizlik yaratabilirler. Bu, bir dil için iyi sonuçlar yaratmayan bir gelişmedir. Bundan dolayıda dilin kapısı her zaman diğer dillerden gelebilecek kelimelere açık olmalıdır ("bu vesileyle tüm dillere lehçedir diyebilelim??"). Ki, bir dilden diğer bir dile kelimeler gümrüksüz girebilsin. Bu dilin fakirliği değil aksine dilin zenginleştirilmesidir. Örneğin, İngilizcede yüz değil, binlerce yabancı kelime, isim vardır. Bunlar Latince'den, Grekçe'den (Yunanca), Eski İrlandaca'dan Fransızca'dan, İspanyolca'dan v.d dillerden "yatay geçiş" yapmışlardır. Bu değişiklik sadece dilde değil, yemek kültüründe ve toplum yaşantısında da kendisini göstermiştir. Dilin gelişmesi taze kanla olur. Bu gelişim anlamını yeni kanın damarlarda süzülmesinde bulur. Halk damarlar, dilde kandır. Kan damarlarda, dilde halk kitlelerinin arasında yaşamını canılaştırılmaktadır. Ondan dolayıdır ki, her insan kendi diliyle düşünmeli, konuşmalı ve okunmalıdır. Kendi dilinden utanmak aydın ve halkının kültürel onurundan nasibini almış aklı-selim hiç bir insanın yapabileceği tavır değildir. Kendi dilinden utanan, çocuklarında bu kara utancı yamalar ve çocukları da bu utançla büyür. Bu terbiyeyle büyüyen çocuklar toplum içerisinde kendilerini yarım-yamalak hisederler. Tabii ki bu hata çocukların değil ebeveynleridir. Ana dili Zazaca olan ailelerde Zazaca değilde başka bir dil okutulup, yazdırılıp öğretiliyorsa bu düpedüz kökünü inkar etme ve özünü pazarlama olayıdır. Bunun adı kendi ana diline ve kendi özüne yabancılaşmaktır. Başka bir deyimle saygısızlıktır.

Avrupa'da her dilin, lehçenin okullarda okutulma ve öğretilme hakkı vardır. Çocuklarının ana dilleri ile eğitim görmesini isteyen aileler çocuklarını ana dil eğitimine göndermektedirler. Eşlerden birinin Avrupa'lı olması bu kaideyi bozmamaktadır (Zaza ve Avrupa'lı eşlerden olan çocuklar Zazaca ana dil öğretmeni bulunmadığı için, aile büyüklerince çocukların buldukları ülkenin dilini öğrenmeleri tercih edilmektedir). Burada başka halklardan, başka milletlerden evlenmiş olan tanıdığım bazı Zaza kişiliklerden örnekler vermeyi istiyorum. Bu tanıdıklarımın biri bir Türk'le, ikincisi bir Zazayla ve üçüncüde bir Kürt'le evli. Türk'le evli olanın evinde Zazaca ve Türkçe konuşulmakta. Yani çocuk babasıyla Zazaca, annesiyle Türkçe konuşmakta. İkinci örnekte çocuklar anne ve babaları ile sürekli Zazaca konuşmakta ve son örnekte de durum biraz farklı, Kürt bayanla evli olanda ise konuşulan dil Kürtçedir. Ayrıca çocuklara okulda öğretilen yazı ve okuma dilide Kürtçedir. Verebileceğim örnekler sadece bunlar değil. Eşlerin her ikisinde Zaza olduğu ama çocukların Zazaca yerine Kürtçe, Türkçe veya Avrupa dillerinden birini kullanması oldukça revaçtadır. Bu kendi dilinden kopuşun bir sonucu olarak, çocuklar ya hiç bir dili tam olarak konuşamamakta veya hepsini yarım yamalak konuşmaktadırlar. Peki çocuklara ne oluyor? Çocuklar hangi kimliğe sahip oluyorlar? Çocuklar hangi ülkenin evlatları (vatandaşları) oluyorlar? Tabii ki bu soruların cevabını çocuklar verecek değil ya. Ama şu var ki çocuklar psikolojikmen bir baskı altında kalıyorlar ve yalancılık bir savunma aracı olarak devreye geçiyor. Çocuk yalancılığı kalıtım yoluyla değil toplumsal, çevresel baskılardan edinmiş oluyor. Tabii bu yaratılan değer sadece savunma mekanizmasıdır. Bu çocuklar milletler arasında kimlisizliklerini kavradıkları zaman bir çelişki ile karşı karşıya kalıyorlar. Bu çelişki çocukta saldırgan, sinirli ve konuşulmaya gelmiyen bir kişilik yaratır ve yaratılabilecek güzelim bir kuşak böylece heba edilir. Buna sebep olan elbette ki Zaza anne ve babalardır. Yazımın girişine neden Nietzsche'nin bu deyimini "Niçin yaşadığımı bilen, nasıl yaşayaca-ğınıda bilir." aldığı mı sorabilirsiniz. Almama gerekçe şuydu; Bizden gelecek kuşaklara miras olarak kalan sadece dil ve geride bıraktığımız eserlerimizdir. Eserlerimizden kastım çocuklarımız ve dilimizdeki yazılı dokümanlardır. Bu vesileyle her insan diline sahip çıkmasını bilmeli ve yok olmasını engellemelidir. Bilindiği gibi günlük konuşma dili 300-500 kelimeyi geçmemektedir. Bunu gelecek kuşaklarımıza öğretmek kanımca zor olmamalı. Çocuklarınıza köklerini tanımasını sağlayın onlara milletler ve halklar arasında bir ulusal kimlik ve gelecek kazan-dırın. Zaza dili ve lehçelerini birbirine kaynaştırın ve çocuklarınızın Zaza çocukları ile tanışmasını sağla-yın. Bugünden çocuklarınıza yapacağınız ulusal yatırım, geleceğe dönük yapılmış en mantıklı, en kazançlı yatırımdır. Bu yazdıklarımın milliyetçilik yaptığımı sananlar olabilir veya beni milliyetçilikle suçlayabilirler. Ben bu düşünceye hiç bir şekilde katılmıyorum. Yeri gelmişken burada büyük düşünür *Bertrand Russell*'den bir alıntı yapmayı daha uygun görüyorum. Bu alıntı kendisine *Woodrow Wyatt* tarafından yöneltilmiş bir soruya *Bertrand Russell*'in vermiş olduğu cevaptır.

Wyatt - *Sizce milliyetçilik iyi bir şey mi, kötü bir şey mi?*

Russell- *Milliyetçiliğin Kültür ve politika yönlerini birbirinden ayırmak gerekir. Kültür bakımından bugünkü dünyanın içinde bulunduğu tekrenklilik oldukça tatsız bir şeydir.....Edebiyatta, sanatta, dilde ve her türlü kültür işlerinde değişikliği sürdürmek için milliyetçilik istenebilir. Ama, politika yönünden alırsanız, milliyetçiliğin kötü bir şey olduğu su götürmez. Milliyetçi politikayı iyi gösterecek tek şey bulunabileceğini sanmıyorum.*

Milliyetçilik, bizim en doğal olan meşru haklarımızı, kimlik hakımızı savunmamızda değil aksine kimlik ve meşru haklarımızın inkar edilmesinde aranmalıdır. Şimdi de "diyalektimizle" diğer "DİYALEKTLERİ" (hata dilimizi "lehçe" olarak görenlerin

de anlaması bakımından) birkaç örnekle karşılaştıralım. Ve varsa benzerliklerini, farklılıklarını hep birlikte görelim.

Sözlük

	Türkçe	Zazaca	Kürtçe
1	Ağlamak	Bermayış	Gırin
2	Ağız	Fek	Dev
3	Aç	Vêyşan	Birçî
4	Aç!	Akı!	Veke!
5	Açmak	Akerdış	Vêkırın
6	Acı	Nu	Tûj
7	Acı	Tun (guzi)	Tûj
8	Açılmak	Abyayış	Vêkırın
9	Açılmış	Akewtış	Vêbûn
10	Aşağı indirmek	War kerdış	Ber bi jêr kirdin
11	Akşam	Şan	Êvar
12	Alt-üst	Verdim	Berpêş
13	Alın	Çare	Enî
14	Amca kızı	Dedkêyna	Dotmam
15	Amca oğlu	Deza	Pısmam
16	Anne	May	Dê
17	Arka	Dım	Paş
18	Arkadaş	Embaz (olwaz)	Heval
19	Arkası	Bahdo, pêy	Dawi
20	Armut	Mıroy	Hurmî
21	At (atmak)!	Berzı	Bavê
22	At (atmak)!	Çekı	Bavê
23	At (hayvan)	Estor, hestor	Hesp
24	Atmak	Çekerdiş	Avêtın
25	Atmak	Eştış	Avetın
26	Ay	Aşmi	Hîv
27	Ayak	Ling	Pî, pê
28	Aynı	Zey	Wek
29	Ayran	Do	Dew
30	Ayrı	Ciya	Cûde
31	Ayrılmak	Abıryayış	Jı hev cûde kırın,
32	Baba	Pi	Bav
33	Bacı, kız kardeş	Way	Xwışk, xweng
34	Badem ağacı	Vamêr	Dara behiva
35	Badem	Vami	Bihîv
36	Beddua	Zewt	Nifir
37	Bekçi	Qolçi	Bekçî
38	Bel	Miyane	Pışt
39	Bir	Jew, zu	Yek
40	Bir parça	Leteyê	Parçekî
41	Buğday	Xele	Genim
42	Burun	Zınci	Poz
43	Bıçak	Kardi	Kêr

44	Bırak!	Veradı!	Berde!
45	Bırakmak	Veradayış	Berdan
46	Cimri	Kojo	Çıkoz, Destgirtî
47	Çamur	Linci	Celb, herî, mûle
48	Çağır!	Vêyndı!	Banke
49	Çabuk	Rew	Zû
50	Çalmak	Cenayış	Lêxıstın, lêdan
51	Çalmak	Trawutış	Dızı kırın
52	Çalıyor	Tıraweno	Dizî dike
53	Çeşme	Piyar	Kani
54	Çekmek	Antış	Kışandin
55	Çürümüş (ezik)	Hıngılısyayış	Qerimandin
56	Çevirmek	Açarnayış	Vegerandin
57	Çevre	Çorşme	Dor
58	Çocuk	Qeçek	Zaro
59	Çok, fazla	Vêşi	Zahf
60	Çorap	Puçık	Gore
61	Çubuk	Çuwe (şeft)	Ço
62	Çıtırık	Çılk	Dılop
63	Damla	Dalpa	Dılop
64	Davul	Nıqara	Def
65	Dayı oğlu	Xalza	Xwarzî
66	Değiştirmek	Vırnayış	Guhartın
67	Değiştirdi	Vırna	Guhart
68	Değirmen	Ariye	Aş
69	Deli	Xint	Dîn/Şêt
70	Dere otu	Kormit	Dêjnik (tere)
71	Devirmek	Dimdayış	Qulupandin
72	Diğeri	Abını	Yadın
73	Dişi	Mak	Mi
74	Dik!	Bıderzı!	Bidirû
75	Dikmek	Deştış	Dırûtın
76	Diz	Saqe (çaqe)	Çok
77	Dokumacı	Çılag	Karkerê tevnê
78	Dokumak	Çılage	Tevn
79	Dokumak	Ratêynayış	Tevn
80	Dokumacılık	Hiramey	Tevn kirin
81	Dokumacılık	Çılagey	Raçandin
82	Dokuyorlar	Ratenenê	Tevn dikin
83	Domuz	Xoz	Berez
84	Don	Pırên	Kıras
85	Dul	Viya	Bi
86	Dur!	Vındı!	Bise!
87	Durmak	Vınderdış	Sekinandin
88	Duvar	Dês	Dûwar
89	Düğme	Zırar (gocak,mak)	Bişkov
90	Düğün	Vêyve	Dawet
91	Dün	Vızêr	Duh
92	Dön!	Agêyrı!	Vegerı!
93	Dış kapı	Kêber	Derî

94	Eğri	Çewt	Xwar
95	Eşek	Her	Ker
96	Eşek yavrusu	Sipe	Caj/Kurık
97	Elma ağacı	Sayêr	Dara sêva
98	Erkek	Camêrd	Pêya, mêr
99	Ev	Ban, kêye	Xani, mal
100	Ev	Kêye	Mal
101	Ezik, çürümüş	Hingılısyayış	Qerimî
102	Fare	Mere	Mışk
103	Şafak	Sodır	Berbang, Şefeq
104	Gecikmek	Berey ameyış	Dereng hatın
105	Geçiyor	Ravêreno	Derbas dibe
106	Geçmek	Ravêrdış	Derbas bûn
107	Gel!	Bê!	Were!
108	Gelin	Vêyv	Bûk
109	Gelmek	Ameyış	Hatın
110	Getirmek	Ardış	Anin
111	Geyik	Kozpez	Pezkûvî
112	Gezdirmek	Çarnayış	Gerand
113	Gidiyor	Şıno	Dıçe
114	Git!	Şo!	Bıçe!
115	Git!	Şo!	Heri!
116	Gitmek	Şiyayış	Çûyin
117	Gülmek	Huwatış	Kenîn
118	Güneş	Tiji (tinc)	Roj
119	Güvercin	Bewran	Kevok
120	Görünmek	Asayış	Xwanê, Xuya kırım
121	Götürmek	Berdış	Bırın, dıbın
123	Hala	Êm, Dad	Met
124	Halk	Şar	Gel
125	Kürek	Hiwe	Bêr
126	Haşlamak	Xaşêynayenı	Kelandin
127	Homurmak	Hurmayış	Xirxirdike
128	Hırsız	Tırotık	Dız
129	Irmak	La	Çem
130	İç!	Bışmı!	Vexwe!
131	İçindekiler	Têyestey	Naverok
132	İçmek	Şımitenı	Vexwarin
133	İçmek	Şımitış	Vexwarın
134	İnce	Tenık	Zirav
135	İsim	Name	Nav
136	İtelemek	Tot (têmdayış)	Kut kirin
137	Kaldırmak	Hewadayış	Rakirin
138	Kaldırmak	Werzaynayış	Rakirin
139	Kale	Dız	Kel (Kela)
140	Kalın barsak	Loqre	Rovî
141	Karıştırmak	Şanêynayış	Tevhev kirin
142	Karıştırıyorlar	Şananê pê	Tevhev dikin
143	Kaş	Bicey	Mijang
144	Kavga	Lej	Şer, Pevçûn

145	Kavun	Beşila	Kelek (Qavûn)
146	Kaynamak	Pêşşayış	Kelandin
147	Kaynana	Vıstewra	Xezûr
148	Kaynat!	Xaşêynı!	Bikelîni!
149	Kaynatmak	Gırêynayış	Kelandin
150	Kaynamak	Gırêyayış	Kelandin
151	Kaz!	Aşanı!	Bikolîne!
152	Kazmak	Aşanayış	Kolandin
153	Keklik	Zerec	Kew
154	Keser	Buxşi	Birik
155	Kesmek	Bıbırnı	Jêki
156	Kesti	Bırna	Jêkir
157	Kesti	Cıkerd	Jêkir
158	Konmak,inmek	Anışt	Danin
159	Kucaklaşmak	Pêşşayış	Hembêz kirin
160	Kulak	Goş	Guh
161	Kurt	Verg	Gur
162	Kusmak	Vırıtış	Verişin
163	Kuzu	Verek	Berxik
164	Köy	Dew	Gund
165	Köylü	Dewij	Gundi
166	Köz	Kosewi, xonzıl	Bizot
167	Kılıç	Şemşêr	Şûr
168	Mide	Pize	Zik
169	Nasıl?	Senin?	Çawa?
170	Ne diyor?	Se vano?	Çi dibêje?
171	Ne söyledi?	Se va?	Çi got?
172	O (erkekler için)	Êy/O	Ew/Wî
173	O (kadınlar için)	A (qandê cınya)	Ew/Wê
174	O kadar	Héndıkı	Hoqasa
175	Odon	Koli	Êzing
176	Okumak	Wendış	Xwendın
177	Olmak	Biyayış	Çêbûn
178	Olur	Beno	Dıbe
179	Olmaz	Nêbeno	Nabe
180	Ondan (bayan)	Ay ra (cınya)	Jı wi (jin)
181	Ondan dolayı	Co ra	Jı bo wi
182	Ondan (erkek)	Êy ra (camêrd)	Ji wi (mer)
183	Onlar	Ay	Ew
184	Onlar	Êy	Ew
185	Onlar	İna	Wana
186	Ot	Vaş	Gıya
187	Öğlen	Dihir	Nıvro
188	Öbürgün	Birro	Du sıbe
189	Ölçmek	Peymıtış	Pıvan
190	Ön	Verni	Pêşî
191	Önsöz	Vervatenı	Pêşgotın
192	Pahlı	Vay	Buha
193	Parmak	Gışt, ıngışt	Tilî (bêçî)
194	Pazar	Kırê	Yekşem

195	Pekmez	Rıb	Dıms, mot
196	Pencere	Teqa (şıbak)	Baca, Pencere
197	Pışirmek	Pewtış	Pışırandın
198	Sabah	Şewra	Sibe
199	Sakal	Erdiş	Rî
200	Saklamak	Nımitış	Veşartin
201	Sancı	Tewatenı	Êş
202	Saman	Sımer	Ka
203	Seçmek	Weçeynayış	Hilbijêrtin
204	Ser!	Rakı!	Raxîne
205	Sermek	Rakerdiş	Raxistin
206	Sicim	La	Ben
207	Sonbahar	Wesar	Payîz
208	Sözlü (bayan)	Waştı (cınya)	Dergisî (jin)
209	Sözlü (erkek)	Waşte (camêrd)	Dergisî (mêr)
210	Taş	Si (kerra)	Kevir
211	Allah	Homa	Xuda, xwedê
212	Tavşan	Arwêş	Keroşk
213	Tavuk	Kerg	Mirîşk
214	Ter	Arıq	Xuydan
215	Teyze	Dayzo, yaykîd	Xaltî
216	Teyze kızı	Xalkêyna	Keçxaltî
217	Tilki	Lu, luwer	Rovî
218	Toplamak	Arêkerdiş	Berev kirin
219	Toplanmak	Arêbiyayış	Kombûn, bervbûn
220	Toprak	Hér	Ax
221	Tığ	Goçin	Şûjn
222	Tıraş	Taşıtış	Kurkirin
223	Türkü	Dêr (dêyr)	Stran
224	Uyanmak	Aya biyayış	Şîyar bûn
225	Uzun	Derg	Dırêj
226	Üç	Hirê	Sê
227	Üşümeç	Cemıdyayış	Qerisandin
228	Üzüm	Engur	Tirî
229	Var	Esto	Heye
230	Vurmak	Pırodayış	Lêdan
231	Yağmur	Yaxır, varan	Baran
232	Yakmak	Acıvinayış	Pêxistin
233	Yakmak	Veşnayış	Şewıtandin
234	Yalamak	Lêseyış	Dilêse
235	Yandı	Veşa	Şewıtî
236	Yanmak	Veşayış	Şewıtîn
237	Yapabilir	Şeno	Dıkare
238	Yara	Dırbet	Brin
239	Yaralı	Dırbetın	Brindar
240	Yastık	Balışna	Balıf
241	Yatsı	Êre	Esır
242	Yazmak	Nuştış	Nivîsandın
243	Yazı	Nuşte	Nivîs
244	Yenge	Bıarcınya	Jinê bira

245	Yerinde	Herundı	Cîyê xu da
246	Yoğur!	Bı alawı!	Hevîrê çêke
247	Yoğurmak	Alawıtış	Hevîr çêkırın
248	Yok	Çınyo	Tuneye
249	Yürek	Zeri	Dıl
250	Yüzmek	Asnaw	Ajne
251	Yıldırım	Vırso	Brûsk
252	Yıldız	Êstare	Stêrk
253	Yırtmak	Dırnayış	Qetandın

Grammer yapısı

Cümle Yapısı

Benim yengemdir.
 Senin acılarınla.
 Ne okuyorsun?
 Senin kanından bir damla.
 Arkadaşlardan
 Onu çal!
 Ben dağların eteklerinden
 aşağı iniyorum.
 Siz geldiniz.
 Siz ne yiyeceksiniz?
 Siz nereye gidiyorsunuz?
 Nereye gidiyorsun?
 Kanımı ısıttı.
 Biz gideceğiz.
 Şimdiden.
 O gelen kimdir?
 Yürüyerek (yayan) gitti.
 Birlikte.
 Baban ne yapıyor?
 Elma ağacı.
 Ne yapıyorsun?
 Nasılsın?
 Nereden gelisyorsun?
 Senin yanında.
 Badem ağacı.
 Dayı kızını.
 Aç değilim.
 Benim dediğim gibi (şekilde).
 Zeki'den.
 Onlar'dan.
 Onlar ne yapıyorlar.

Vıraştına rıstan

Bı arcı nya mın a.
 Bı êşanê to ya
 Çıçı wanenê?
 Dıropê goni ya to ra
 Enbazan ra
 Êy /ay bitirawı!
 Ez koyan ser ra yena war.
 Şıma amey?
 Şımayê çıçı wenê?
 Şımayê şınê koti?
 Şınê koti?
 Goniya mı kerdı germ
 Ma yê şırê.
 Nıka ra
 O kamo yeno?
Pay şı
 Pê dı
 Piyê to seken o?
Sayer
 Sekenê?
 Seninê?
 Tı yê koti ra yenê?
To hetı
Vamer
Xalkêyna
 Zekı ma va
 Zeki ra
 İna ra
 İna yê sekenê?
 Ez vêşan niya.

Çêkirina hevokan

Jina birê min e.
 Tev êşa te
 Çı dıxwini?
 Dılopekî ji xwîna te
Jı hevalan
 Wîya dızı bike!
 Ez ji serê çıyan tême xwar.
 Hûn hatın?
 Hûn çı dıxwın?
 Hûn dıçın ku?
 Dı çı ku?
 Xwîna min germ kir
 Em ê herın.
Jı nuha ve (ji ana)
 Ew kîye tê
 Bı pê çû
 Bı hevra
 Bavê te çı dıke?
Dara sêva
 Çı dıki?
 Çawayi?
 Tu ji ku tê?
Cem te
Dara behiva
Qızxal
 Wek min got
Jı Zeki
Jı wana
 Ew çı dikin?
 Ez ne birçîme.

Not: Aşağıda Kürtçe'de, Türkçe'de ve dilimizde tabiata ki canlıları, insan vücudunun organlarını, akrabalık adlandırmalarını olduğu gibi aktarıyorum. Çünkü; bu kelimeler ve cümleler dillerin kökenini oluşturuyorlar. Dilbilimciler, dil tezlerini hazırlarken, dilin yapısını oluşturan bu sözcükleride temel alıp dilleri, diyalektleri ve lehçeleri belirlemektedirler.

Mevsimler

Kış	Zımıstan	Zivıstan
Yaz	Amnan	Havîn
Bahar	Wesar	Bihar

Vücudumuzun organları

Ter	Arıq	Xuydan
Kaş	Bırwe	Birû
Kirpik	Bıcey	Mîjang
Göz	Çım	Çav
Çene	Çenge	Erzink, Agûşk
Omuz	Doşi	Pî
Diş	Dından	Diran
Sakal	Erdiş	Rî, rû
Kemik	Este	Hestî
Kulak	Goş	Guh
Göz yaşı	Hêrs	Rondik, hêsir
Parmak	Ingışt	Telî
Kamış, penis	Kırd	Kîr
Vajina, am	Kıs	Quz
Kalın barsak	Loqre	Rovî
Bacak, ayak	Ling	Pî
Bel	Miyane	Mil
Arka	Paşti	Pişt
Mide, karın	Pize	Zik
Kalp	Qesba	Dil
Baş	Sere	Ser, kele
Burun	Zinci	Poz
Gönül, kalp	Zeri	Dil
Ağız	Fek	Dev

Günün vakitleri

Şafak	Sodır	Berbang, Şefeq
Sabah	Şewra	Sibe
Öğlenden önce	Vera Dahir	Ber bi nîvro
Öğlen	Dahir	Nîvro
İkindiden önce	Vera êre	Ber bi esir

İkinci	Êre, perroz	Muxrib
Öğleden sonra	Vera şan	Ber bi êvarê
Gece	Şan	Şev
Yarın	Meştı	Do
Dün	Vızêr	Sibe, sibeyî

Gök cisimleri

Güneş	Tiji	Ro, tav
Ay	Aşmi	Hîv
Yıldız	Estarê	Stêr
Yağmur	Yaxır, varan, varıt	Baran
Kar	Vewır	Berf
Yıldırım	Vırso,	Brusk

Meyveler, sebzeler ve naturel isimler

Dağ	Ko	Çîya
Irmak	La	Çem
Nehir	Ro	
Nehir kıyısı	Rover	
Toprak	Érd	Ax, herî
Orman	Mêşe	Darîstan
Buğday	Xele	Genim
Tomatez	Şamık	Firingî
Üzüm	Engur	Tirî
Kavun	Beşila	Kelek, qavûn
Elma	Sa	Sêv
Armut	Mıroy	Hurmî
Badem	Vami	Bihîv, badem
Ot	Vaş	Gîya
Dere otu	Kormit	Dêjnik

Akrabalık

Baba	Pi	Bav
Anne	May	Dê
Bacı	Way	Xwîşk (xweng)
Yegen	Warza	Zaro xweng
Yegen	Bırarza	Zaro bira
Teyze	Dayzo	Xaltî
Hala	Ém	Met
Yenge	Bıarcınya	Jinê bira
Nişanlı	Waşti/Waşte	Destgirtî
Gelin	Vêyv	Bûk

Amca oğlu
Amca kızı
Arkadaş
Kaynana
Yenge

Deza
Dedkêyna
Embaz (olwaz)
Vıstewra
Xalcını/Niyaj

Pismam
Dotmam
Heval
Xezûr
Jinxal

Hayvanlar

Tavşan
Tilki
Kurt
At
Tavuk
İnek
Eşek
Fare
Keklik
Kirpi
Akrep
Sıpa
Domuz

Arwêş
Lu/Luwer
Verg
Estor
Kerg
Manga
Her
Merre
Zerec
Diji
Demaşkul
Sipe (cêhş)
Xoz

Keroşk
Rovî
Gur
Hesp
Mirîşk
Çêlek
Ker
Mişk
Kew
Jûjî
Eqrep
Caj, kurik
Berez (xenzîr)